

เรื่องเล่า: วิธีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยทางสังคม

Narrative Approach : The New Methodology to Knowledge Inquiry for Social Research

นรินทร์ สังข์รักษา*

Narin Sungrugsa

บทคัดย่อ

เรื่องเล่า เป็นวิธีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยทางสังคม การวิเคราะห์เรื่องเล่า เป็นกระบวนการและขั้นตอนที่วิเคราะห์ด้วยบท จำแนกแยกแยะเรื่องราวจากเรื่องเล่า ผ่านการสร้างความจริง ของปรากฏการณ์ทางสังคม หลักในการวิเคราะห์เรื่องเล่า คือ การวิเคราะห์ด้วยบท วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ เรื่องเล่า ประกอบด้วย โลกทัศน์ของตัวบท และภาคปฏิบัติการของปรากฏการณ์วิทยา ผลลัพธ์สุดท้าย คือ การตีแผ่ให้เห็นเรื่องราว ประเด็นในการสร้างความรู้ และความจริงของสังคม

คำสำคัญ : เรื่องเล่า/วิธีวิทยาแนวใหม่//การวิจัยทางสังคม

Abstract

Narrative approach is the new methodology to knowledge inquiry for social research. Narrative analysis is the process and step of analysis, categories story from narrative approach, thought with meaning the construct to regime of truth. Then the principle of narrative analysis is the process of decontextualization. It is methodology will consist of the world view of contexts and discursive practice of phenomenology. The final outcomes aim to learn and criticize the ways of how to construct knowledge and the truth of society.

Keywords : Narrative approach/ new methodology/social research

บทนำ

ปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomena) มีความหลากหลายของความคิดในการให้ความหมาย (Meaning) การตีความ (Interpretation) ของวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากยุคสมัยใหม่ (Modernity Era) ไปสู่ยุคหลังความทันสมัยนิยม (Postmodernism) ที่เน้นการสร้างความรู้/ ความจริง สร้างระบอบของความจริง (The Regime of Truth) ด้วยอำนาจของความรู้ (Power/Knowledge) และเคลื่อนย้ายเข้าสู่การแสวงหาความรู้ (Knowledge Inquiry) ด้วยการสร้างความรู้ทางสังคม (Social Construct

* รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาการจัดการชุมชน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

of Knowledge) ดังนั้นกระบวนการรังสรรค์ความคิด ด้วยความคิดสร้างสรรค์ อันเป็นนวัตกรรมทางความคิด ที่นำไปสู่ปรากฏการณ์ทางสังคมที่หลากหลาย เกิดพหุวัฒนธรรม พหุความคิด และพหุวิธีวิทยา สิ่งหลากหลายในสังคม (The Order of Things) จึงเป็นสรรพสิ่งที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน นักปฏิบัติ ที่เป็นกิจกรรมหนึ่งของเครื่องมือการจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคม เพื่อค้นหาสิ่งดีๆ ทางการพัฒนาสังคมในหัวข้อ (Domain) ที่น่าสนใจ ในรูปแบบของการวิจัยสังคม เพื่อสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง จากความรู้ในตัวตนที่ได้จากประสบการณ์ ผ่านการเล่าเรื่องหรือเรื่องเล่าเร้าพลัง ซึ่งเป็น “ศาสตร์แห่งเรื่องเล่า (Narratology)” ต้องการแสดงให้เห็นว่า เรื่องเล่าผ่านการเล่าเรื่อง ได้สัมผัสกับชีวิตมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมใดบ้าง ด้วยวิธีการเช่นไรบ้าง นับเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ผู้เขียนมีแรงบันดาลใจในการเขียนบทความนี้จากหนังสือ “แม่ของบ้าน” อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางผาสุก ทองเสวด วันที่ 17 กรกฎาคม 2544 ซึ่งเขียนโดยอาจารย์ที่ปรึกษาหลักของข้าพเจ้า คือ รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์) อดีตรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยเฉพาะบทที่ 8 ชีวิตกับความรู้ หน้า 183-191 และปกท้ายที่ว่า

“การเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับแม่ซึ่งเราอยากเรียกว่าเป็นชีวิต “แม่ของบ้าน” มีจุดมุ่งหมายที่จะสะท้อนชีวิตการเดินทางของแม่ที่ได้เกิดมาเป็นผู้หญิงคนหนึ่งและได้ให้อะไรมากมายแก่ชีวิตที่บ่มเพาะ โดยกลั่นกรองจากจิตสำนึก วิญญาณ ความรัก และความรู้ลึกของคอนหลายๆคนที่ล้วนได้ศึกษาเล่าเรียน สิ่งที่เราควงวิชาการเรียกว่า เป็นความรู้และความจริงในหลายแง่หลายมุม หลากสาขา แต่เรากลับได้พบว่าชีวิตและประสบการณ์ของแม่ แทบจะไม่มีพื้นที่ของตนเอง ในอาณาจักรของความรู้แบบสมัยใหม่เลย ทั้งๆที่เราได้เรียนรู้มากมายเหลือเกินจากสิ่งที่เราได้รับที่บ้าน สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมตัวตนของเราสร้างสายใยความผูกพันกับผู้ที่ใช้ชีวิตในบ้านร่วมกับเรา สร้างพลัง สร้างความคิด สร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้เกิดขึ้นจนเป็นหนึ่งเดียวกับตัวเรา”

รวมถึงหนังสือ Understanding Narrative Inquiry. (2016) โดย Jeong-Hee-Kim ซึ่งได้อธิบายเรื่องราวได้อย่างชัดเจนทั้ง 9 บท รวมถึงกรณีตัวอย่าง ทำให้ผู้เขียนได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการทำวิจัย เรื่อง “รูปแบบพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยว (ชาวไทยและชาวต่างประเทศ) ที่ไร้ความเร่งรีบของผู้สูงอายุในภาคตะวันตก (2559)” และเสนอให้นักศึกษาทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “เรื่องเล่าสู่ความสำเร็จ : การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การอนุรักษ์พันธุ์ส้มโอนครชัยศรี (2561) โดยนางกุลลดา เลิศไสภา” และผู้เขียนได้ทุนวิจัยในปี 2561 จากกรรมการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เรื่อง “โครงการค้นหาและสร้างมูลค่าเพิ่มจากอัตลักษณ์ เรื่องราว เรื่องเล่าของชุมชน”

จึงเห็นได้ว่าแนวโน้มนักการศึกษาในวิธีวิทยาเรื่องเล่ามากขึ้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าในปัจจุบันสามารถประยุกต์ใช้ในหลายวงการ ทั้งด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การศึกษา การท่องเที่ยว บริหารธุรกิจ สื่อสารมวลชน วรรณคดี และสุขภาพ เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องทราบเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องเล่า ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องเล่า

การเล่าเรื่องมี 2 แนวคิดคือ 1) แนวคิดการจัดการความรู้ด้วยการเล่าเรื่องหรือเรื่องเล่าเร้าพลัง (Storytelling) และ 2) แนวคิดการศึกษาแบบเรื่องเล่า (Narrative Approach) เป็นการสร้างทางสังคม (Social Construction) ของกลุ่มหลังความทันสมัย (Postmodern) ด้วยการเล่าเรื่อง ดังนี้

1. การเล่าเรื่องหรือเรื่องเล่าเร้าพลัง (Storytelling)

จากประสบการณ์ชีวิตในการเรียนรู้ เป็นแนวคิดใหม่ทางการจัดการความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เพื่อค้นหาสิ่งดีๆ หรือความสำเร็จหรือสิ่งที่ได้จากสังคม จึงขอนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่าเร้าพลัง ได้แก่

ความหมายของการเล่าเรื่อง

Storytelling แปลว่า การเล่าเรื่องหรือเรื่องเล่าเร้าพลัง เป็นเทคนิคในการดึงความรู้ที่ฝังลึกที่มีอยู่ในตัวตน (Tacit Knowledge) ซึ่งยากแก่การอธิบายถ่ายทอด ให้กลายเป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ด้วยการเล่าเรื่องเกี่ยวกับประสบการณ์ความสำเร็จในการทำงานของตน ให้สมาชิกในกลุ่มฟัง ทำให้สมาชิกได้เรียนรู้จากประสบการณ์ความสำเร็จของผู้อื่น ส่วนปुरुช ศิริมหาสารและพัชรา กวางทอง, (2552 : 93) ได้กล่าวถึง การเล่าเรื่อง /เรื่องเล่าเร้าพลัง เป็นเทคนิคการจัดการความรู้อย่างหนึ่ง ในการดึงเอาประสบการณ์การเรียนรู้การทำงานที่มีความภาคภูมิใจมาแล้วให้บุคคลอื่นฟัง ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์การทำงานของตนเอง เป็นการแบ่งปันการปฏิบัติที่เป็นเลิศ การเล่าเรื่อง หมายถึง การเขียนเล่าประสบการณ์ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง จากการพบเห็น การอ่านการฟังซึ่งจะต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงและประทับใจผู้เขียนเล่ามากพอที่จะถ่ายทอดให้ผู้อ่านฟังได้ (นรินทร์ สังข์รักษา, 2552)

การเล่าเรื่อง เป็นเครื่องมืออย่างง่ายในการจัดการความรู้ ซึ่งมีวิธีการไม่ยุ่งยากซับซ้อน สามารถใช้ได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย เป็นการเล่าเรื่องประสบการณ์ในการทำงานหรือการทัศนศึกษาของแต่ละคนว่ามีวิธีการทำงานอย่างไร จึงประสบความสำเร็จ จากนั้นจะให้สมาชิกที่ฟังเรื่องเล่า ช่วยกันถอดบทเรียน (Lesson Learned) หรือสกัดชุดความรู้ (Knowledge Assets) จากเรื่องที่ได้ฟังว่า มีปัจจัยอะไรบ้าง ที่ช่วยให้งาน ประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาความรู้ที่ได้ฟังจากเรื่องเล่ามาใช้เป็นฐานความรู้ หรือเป็นแนวทางในการทำงานให้ประสบความสำเร็จต่อไป ดังนั้นการเล่าเรื่อง จึงอาจเรียกว่า “Success Story” ด้วยเหตุนี้เทคนิคการใช้ความสำเร็จ มาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ร่วมกันนำเอาเรื่องราวความสำเร็จ มาเล่าเป็น เรื่องเล่าเร้าพลังในการสร้างบรรยากาศเชิงบวก หรือเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการใช้เครื่องมือทางจิตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) (นรินทร์ สังข์รักษา, 2552) ประกอบด้วย 1) สุนทรีสนทนา (Dialogue) มีหลักการคือ ความเชื่อมั่นและเคารพในความเป็นมนุษย์ การยอมรับและเคารพในความแตกต่างของกันและกัน ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่งในลักษณะองค์รวม (Holistic) การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียนรู้ 2) การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) คือ การฟังอย่างตั้งใจ/ใคร่ครวญ เพื่อให้เข้าใจความหมายให้ครอบคลุมรอบด้านของผู้สื่อสาร โดยมีกติกา คือ ผู้ฟังจะไม่มีคำถามโต้แย้ง หรือตัดสินใดๆ ทั้งสิ้น ในขณะที่มีการสื่อสาร 3) การสะท้อนการเรียนรู้ (Learning Reflection) คือ ผู้เรียนสะท้อนผล

การเรียนรู้จากบทเรียน/ กิจกรรม ต่างๆ โดยผ่านการเขียน และการพูด ด้วยการซักถามด้วยความชื่นชม (Appreciative Ingesting) และมีการสกัดขุมความรู้

2. การศึกษาแบบเรื่องเล่า แนว Narrative Approach

การเล่าเรื่องในแนวคิดนี้เป็นแนวคิดหลังยุคความทันสมัย ที่นิยามวิจัยแบบการเล่าเรื่อง (Narrative Research) สำหรับการศึกษาแนวการเล่าเรื่อง (Narrative Study) เป็นการแสวงหาความรู้ผ่านเรื่องเล่าเป็นวิธีการที่บุคคลสามารถจัดระบบประสบการณ์ที่ผ่านมา คือ การจัดระเบียบประสบการณ์ของตนเองในรูปแบบของเรื่องเล่าที่มีความหมาย การเล่าเรื่องของ Story จึงเป็นเรื่องราวที่มีการจัดระเบียบ จัดลำดับปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา (นภภรณ์ หะวานนท์, 2555) การเล่าเรื่องจึงเป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่การค้นหาคำตอบ โดยผ่านการเล่าเรื่อง การศึกษาเมื่อรวบรวมข้อมูลจนเพียงพอแล้ว จะเริ่มเรียบเรียงเรื่องเล่าจากประสบการณ์ในสังคมได้ทำความเข้าใจ ดังนั้น การศึกษาเรื่องเล่าก็คือการศึกษาหนทางที่มนุษย์มีประสบการณ์ต่อโลก กล่าวคือ ชีวิตของมนุษย์ล้วนประกอบไปด้วยเรื่องราวมากมาย ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2552 : 29-30) คือ 1) มนุษย์จัดระเบียบประสบการณ์ที่เรามีต่อโลกในรูปของการเล่าเรื่อง 2) เรื่องราวที่มีการเล่าสู่กันฟังนั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีตและปัจจุบันของแต่ละบุคคล การให้คุณค่าของแต่ละบุคคล บุคคลที่อยู่ในเรื่องราวนั้น ผู้ที่ถูกกล่าวถึง ตลอดจนเวลาและสถานที่ที่อยู่ในเรื่องเล่า และ 3) เรื่องเล่าเป็นเรื่องที่บรรจุความหลากหลายของเสียงที่เล่า (Multivoicedness) หรือเรื่องเล่าสามารถมีความหมายที่หลากหลาย

ความสำคัญของเรื่องเล่า

เรื่องเล่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ แม้นักวิทยาศาสตร์จะพยายามสร้างปัญญาเทียม (Artificial Intelligence) หรือคอมพิวเตอร์เพื่อทำการคิดแทนมนุษย์ และแม้ปัญญาเทียมหรือคอมพิวเตอร์จะสามารถคิดคำนวณสิ่งต่างๆ ได้อย่างสลับซับซ้อน แต่สิ่งที่คอมพิวเตอร์ทำไม่ได้ ก็คือ การเข้าใจเรื่องเล่าอย่างเต็มที่ 8 ขวบเข้าใจ เพราะเรื่องเล่าจะมีตรรกะเชิงวัฒนธรรมซ่อนเร้นอยู่เสมอ การเข้าใจเรื่องเล่ามักสะท้อนอัจฉริยภาพของมนุษย์ที่สมองของเราติดตาม ไขความ และเรียนรู้จากเรื่องเล่าได้ การเรียนรู้จากเรื่องเล่า จึงเป็นศักยภาพการเรียนรู้ที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ในชีวิต เราจึงสามารถสร้างกระบวนการเรียนรู้ขององค์กรด้วยการสร้างโลก และสร้างแรงบันดาลใจได้จากเรื่องเล่า (นภภรณ์ หะวานนท์, 2552 : 38)

มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้เรื่องเล่าที่ติดตัวเรามาตั้งแต่กำเนิด เป็นสัญชาตญาณธรรมชาติที่ไม่ต้องสอน เด็กๆ เรียนรู้เรื่องเล่าก่อนเรียนรู้เรื่องการคำนวณตัวเลข บวก ลบ คูณ หาร เด็กจะเติบโตไปกับเรื่องเล่า และติดตามทำความเข้าใจกับเรื่องเล่าเหล่านั้น เมื่อเรื่องเล่าเป็นธรรมชาติส่วนหนึ่งของมนุษย์ จึงส่งผลทำให้ในปัจจุบันวิธีการศึกษาแบบเรื่องเล่า “Narrative Approach” กลายเป็นกระแสการศึกษาทางสังคมวิทยาที่มีความสำคัญ เพราะได้มีการพัฒนามาถึงจุดที่ให้ความสำคัญกับผู้ถูกศึกษาว่าควรจะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น เนื่องจากว่าเป็นเจ้าของเรื่องราวต่างๆ นั้นเอง และสอดคล้องกันกับที่นภภรณ์ หะวานนท์ (2552: 40) ได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการศึกษาเรื่องเล่าในงานศึกษาทางสังคมศาสตร์ไว้ว่า “วิธีการศึกษาเรื่องเล่า ให้กรอบการมองที่ช่วยให้ นักวิจัยสามารถเข้าถึงประสบการณ์ของบุคคลผ่านเรื่องราว

ด้วยมนุษย์เรานั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของเรื่องเล่าของตนเอง และของผู้อื่น เรื่องเล่าเป็นบันทึกประสบการณ์ของมนุษย์ที่ถูกสร้างขึ้นผ่านเรื่องราวที่ถูกนำกลับมาเล่าใหม่ วิธีการศึกษาเรื่องเล่าจึงเหมาะกับการศึกษาความซับซ้อนของชีวิต เพราะเรื่องเล่าเปิดพื้นที่ให้คนสามารถนำเรื่องต่างๆ กลับมาเล่าใหม่ได้อีกครั้ง คนมองความสมเหตุสมผลในชีวิตของตนเองตามเรื่องเล่าที่มีอยู่ ดังนั้นความเข้าใจชีวิตจึงไม่ใช่การตั้งคำถามว่าชีวิตเป็นอย่างไร แต่เป็นการตั้งคำถามว่าชีวิตได้รับการตีความ และตีความใหม่อย่างไร

นอกจากนี้ Giddens (1991: 96) นักสังคมวิทยาชาวอังกฤษ มีความเห็นว่า “เรื่องเล่า” (Narrative) ได้บรรจุเอาอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตน และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของผู้เล่าเอาไว้ ดังนั้นเรื่องเล่าจึงเป็นวิธีการทางสังคมวิทยาอย่างหนึ่งที่สามารถนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจ ด้วยการมองย้อนกลับไปในอดีต โดยเน้นการวิเคราะห์ร่วมกันระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำ หรือที่เรียกว่า Actor Oriented มาเป็นองค์ประกอบในการวิเคราะห์ตีความ

ดังนั้นในการนำเรื่องเล่ามาเสริมการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดชีวิตและสังคมในส่วนที่เป็นคุณภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะชีวิตนั้นมีความสลับซับซ้อน และไม่สามารถลดทอนลงเหลือเพียงข้อเท็จจริงหรือตัวชีวิตเป็นข้อๆ ได้ มนุษย์ใช้เรื่องเล่าในแทบทุกปริมณฑลของชีวิตอยู่เสมอ ในทุกวัฒนธรรมจะเห็นขนบธรรมเนียมประเพณีของการเล่าเรื่อง ซึ่งมีความสำคัญมากในการถ่ายทอดเรื่องราวคุณธรรมและคำสอนต่างๆ เช่น ในพระพุทธศาสนามีนิทานชาดก ในคริสต์ศาสนามีเรื่องพระเจ้า ในศาสนาฮินดูมีกวีตาคีตา เป็นต้น โดยที่เรื่องเล่าเหล่านั้นนั้น ได้รับการถ่ายทอด สืบทอด และเรียนรู้ ต่อเนื่องมาเป็นพันๆ ปี ซึ่งทักษะการสื่อสารที่สำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ล้วนแต่ต้องใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญอยู่ด้วยทั้งสิ้น มนุษย์ใช้การเล่าเรื่องเพื่อให้การดำเนินชีวิตประจำวันบรรลุเป้าหมายอยู่แล้ว แต่สำหรับในชีวิตการทำงานในองค์กรในยุคปัจจุบันที่มนุษย์สมัยใหม่ทุกคนต้องเกี่ยวข้องกับสังคม เรื่องเล่าก็มีประโยชน์อย่างมากในการสร้างและบริหารจัดการองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมกัน โดยทักษะสำคัญที่นำมาใช้ในการศึกษาเรื่องเล่า ได้แก่ 1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพ 2) ทักษะการสัมภาษณ์ 3) ทักษะการฟัง 4) ทักษะการสังเกต 5) ทักษะการจดบันทึก และ 6) ทักษะการลงเยี่ยม (จรรยา รับศิริเจริญ, 2552: 66-69)

จากการนำเอาเรื่องเล่ามาใช้ประโยชน์เป็นการเฉพาะในองค์กรเป็นศาสตร์แห่งการบริหารแนวใหม่ ที่ได้รับความสนใจจากผู้บริหารองค์กรอย่างมากในช่วง 2 – 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งลักษณะของเรื่องเล่าที่จะนำมาใช้ในองค์กรนั้นแตกต่างจากการเล่าเรื่องแบบธรรมดา ตัวอย่างเช่น การเล่านิทาน การเขียนนวนิยาย วรรณกรรม หรือศิลปะแขนงอื่นๆ ตรงที่เรื่องเล่าในองค์กรใช้ในวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ขององค์กรหรือเพื่อการแก้ปัญหาในองค์กร ซึ่งปัจจุบันการบำบัดแนวเรื่องเล่าเป็นรูปแบบการบำบัดที่นิยมมากที่สุดรูปแบบหนึ่งในออสเตรเลีย อเมริกาเหนือ และยุโรป การบำบัดแนวเรื่องเล่ามีรากฐานด้านปรัชญา แนวคิดมาจากกลุ่มทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา แนวคิดการกำหนดสร้างทางสังคม และศาสตร์แห่งการตีความ (Robbins, Chatterjee, & Canda, 1998 : 52 ,กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2552: 75) โดยเรื่องเล่าที่มักใช้เพื่อการเรียนรู้ในองค์กรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่

1. เรื่องเล่าต้นแบบ (Exemplar) จะถูกนำไปผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาอื่นๆ ด้วยกระบวนการคิดเดียวกันกับที่เรียนรู้ผ่านเรื่องเล่าต้นแบบ ในแวดวงวิทยาศาสตร์ ทั้งเรื่องเล่าเกี่ยวกับการทดลองปล่อยของหนักเบาที่หอเอนเมืองปิซาของกาลิเลโอ และเรื่องแอปเปิ้ลหล่นใส่หัวนิวตัน แม้จะไม่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าเป็นเรื่องจริง แต่ก็ได้กลายเป็นเรื่องราวที่ถูกบอกกล่าวเพื่อถ่ายทอดวิธีคิดในการแสวงหาความจริงและการสอนทางวิทยาศาสตร์มาหลายร้อยปี ในแง่นี้ทำให้เห็นได้ว่าทุกวัฒนธรรมจะมีเรื่องเล่าในการถ่ายทอดวิธีคิดอย่างเป็นรูปธรรม

2. เรื่องเล่าจะมีส่วนสำคัญช่วยให้สถาปนาความจริงขึ้นมาในสังคม สังคมที่มีเรื่องเล่าต่างกัน ก็จะมีความจริงกันคนละชุด สังคมที่ต่างกันก็นิยามสิ่งต่างๆ ไม่เหมือนกัน ความหมายของสิ่งต่างๆ นั้นมักถูกนิยามขึ้นมาจากร่องรอยที่ให้ความหมายหรือคุณค่า เรื่องเล่ายังตีกรอบความเป็นไปได้ว่าอะไรเป็นไปได้ อะไรเป็นไปไม่ได้ หรือยังอนุญาตให้มนุษย์จินตนาการได้มากน้อยแตกต่างกัน องค์กรและบุคลากรที่ทำงานคุณภาพจึงมีความจำเป็นอย่างมากในการเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่า ซึ่งการนำเรื่องเล่ามาจัดกระบวนการเรียนรู้ในองค์กรนั้น ได้รับอิทธิพลจากวิธีคิดในกระบวนทัศน์หลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ที่ถือว่าความจริงนั้นไม่ได้มีอยู่ล่วงหน้า และไม่มีความจริงที่ถูกต้องสูงสุดเพียงหนึ่งเดียว ความจริงเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมาได้ที่สำคัญ คือ ความจริงทางสังคมเป็นดั่งบทที่ถูกสถาปนาขึ้นด้วยเรื่องเล่า ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยเรื่องเล่าจะเข้ามาต่อรองในการสร้างความจริงใหม่ๆ ขององค์กร

3. การเรียนรู้ของมนุษย์มีหลายแบบ ในที่นี้จะกล่าวถึงการเรียนรู้ของมนุษย์ 2 แบบ คือ การเรียนรู้เชิงนามธรรม และการเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่า

3.1 การเรียนรู้แบบนามธรรม (Abstract) คือ การเรียนรู้หลักการเป็นข้อๆ เป็นการเรียนรู้ที่ได้รับการเน้นหนักในระบบการศึกษาสมัยใหม่ มีข้อดีตรงที่เรียนรู้แล้วสามารถ Conceptualization ได้

3.2 การเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่า (Narrative) เรื่องเล่ามีบทบาทมากในแง่การไตร่ตรองสะท้อนคิด (Reflection) กล่าวคือ เมื่อเราฟังเรื่องเล่าแล้วเราได้ข้อคิดอย่างไรจากเรื่องเล่าเหล่านั้น ซึ่งการไตร่ตรองสะท้อนคิดจะเกิดขึ้นได้จากการที่ตนเองไปสัมผัสกับเรื่องเล่าโดยตรง และการเรียนรู้ด้วยตัวเอง อย่างไรก็ตาม การรู้หรือเข้าใจในหลักการอย่างเป็นนามธรรม (Abstract) ก็แตกต่างไปจากการรู้และการเข้าใจผ่านเรื่องเล่าที่เป็นรูปธรรม (Narrative) ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้เรื่องฉันทะ หรือการมีความวิริยะในฐานะหลักการในอิทธิบาท 4 (จนเราสามารถท่องได้อย่างแม่นยำว่าอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา) แต่การรู้หรือเข้าใจในหลักการอย่างเป็นนามธรรมนี้ ไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเพียรได้เท่ากับการได้ตั้งใจอ่านเรื่องราวของพระมหาชนกสักครั้งหนึ่ง จึงไม่เป็นเรื่องแปลกที่การเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่าไม่ว่าจะเป็นชาดก ตำนานนิทาน เทพปกรณัม หรือเรื่องเล่าจากประสบการณ์ จึงเป็นกระบวนการสำคัญในจริยธรรมความรู้ที่เน้นมิติทางจิตวิญญาณและอุดมคติของชีวิต จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้สองแบบมีความจำเป็นทั้งคู่ แต่ที่ผ่านมาระบบการศึกษาสมัยใหม่จะเน้นการเรียนรู้เชิงนามธรรม (Abstract) มาก ตัวอย่างเช่น เมื่อกล่าวถึงงานบริการสุขภาพปฐมภูมิ มักจะนึกถึงคำต่างๆ เหล่านี้ เช่น ใกล้เคียง การดูแลแบบองค์รวม (Holistic Care) การดูแลแบบผสมผสาน (Integrated Care) ที่มีหลักการเป็นข้อๆ แต่ที่ขาดไปคือการบอกเรื่องเล่าเรื่องราว (narrative) ที่จะถูกกล่าวต่อ เล่าต่อ หรือถูกเอาไปคิดต่อของนามธรรม (abstract) เหล่านั้น

4. เรื่องเล่า (Narrative) เป็นทางเลือกหนึ่ง (Alternative Form) ของระบบข้อมูลป้อนกลับ (System Feedback) และเป็นกลไกที่สะท้อนตัวระบบได้อย่างมาก เนื่องจากการปรับตัว และการสร้างวงจรป้อนกลับ (feedback Loop) มีความสำคัญมากในระบบซับซ้อนที่เป็นระบบแห่งการปรับตัว (Self Adapting System) แต่ที่ผ่านมาผู้บริหารองค์กรมักใช้อำนาจในการบังคับบัญชาทำให้ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลจากระบบป้อนกลับได้ ประกอบกับการประเมินผลมักเน้นที่เกณฑ์ชี้วัดและผลงานที่เป็นตัวเลขมากกว่าเรื่องเล่า ทำให้ระบบขาดความละเอียดอ่อน หากเราใช้เรื่องเล่ามาเป็นกลไกการสะท้อน (Feedback) อย่างเป็นระบบ เรื่องเล่าจะสามารถเป็นตัวเร้าจินตนาการและสร้างแรงบันดาลใจให้องค์กรสามารถขับเคลื่อน และฟันฝ่าวิกฤตปัญหาอุปสรรคไปได้ด้วยดี

คุณลักษณะเด่นของการเล่าเรื่อง

คุณลักษณะเด่นของการเล่าเรื่อง คือ กระบวนการร่วมมือร่วมใจ (Collaboration Process) ระหว่างนักวิจัยกับประชากร หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ประชากรของการวิจัยแนวเรื่องเล่ามีสถานะเป็น ผู้ร่วมมือ (Collaborator) หรือผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย (Research Participant) มากกว่ากลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล (Informant) ซึ่งในการดำเนินการวิจัยแนวเรื่องเล่านี้ เรื่องราวของประสบการณ์จะถูกปรับคัดแปลงผ่านการถกเถียงพูดคุยกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย โดยผ่านการสนทนา (Dialogue) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นักวิจัยแนวเรื่องเล่าใช้มีหลากหลายวิธี ภายใต้พื้นฐานสัมพันธภาพระหว่างนักวิจัยกับผู้มีส่วนร่วมวิจัยและการร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างใกล้ชิด ข้อมูลอาจจะอยู่ในรูปของบันทึกภาคสนาม (Field notes) การบันทึกเป็นปมเรื่อง (Journal Records) บทบันทึกคำสัมภาษณ์ (Interview transcripts) การสังเกตของนักวิจัย และการสังเกตของผู้อื่น เรื่องราวที่เล่าออกมา จดหมาย งานเขียนเชิงอัตชีวประวัติ ข้อมูลเอกสาร อาทิเช่น แผนการเรียนแผนการสอนของโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย จดหมายข่าว หรือเนื้อหาของตัวบทอื่นๆ (Texts) อาทิเช่น กฎ ระเบียบ หลักการ และรูปภาพต่างๆ ตลอดจนถึงการบันทึกเทปวิดีโอ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะคุลย์, 2552 : 77-82) สำหรับในการวิจัยแนวเรื่องเล่า ขั้นตอนการดำเนินงานค่อนข้างคลุมเครือทั้งนี้โดยที่ Moen (2006 : 64-65) นั้น ได้ทำการหยาบยกรประเด็นสำคัญที่อาจถือว่าการสะท้อนกระบวนการดำเนินงานวิจัยแนวเรื่องเล่าอย่างยืดหยุ่น 3 ประการ ได้แก่

ประการแรก การสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักวิจัยและผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย

ประการที่สอง วิธีการในการพัฒนาเรื่องเล่า จากประสบการณ์และถ้อยคำที่มีการพูดออกมา ไปสู่การเรียบเรียงเป็นตัวบทลายลักษณ์อักษร มีความครบถ้วนและน่าเชื่อถือได้เพียงไร

ประการที่สาม การที่ธรรมชาติของการวิจัยแนวเรื่องเล่าเป็นการตีความหมายและเป็นศาสตร์แห่งการตีความ

นอกเหนือจาก Moen (2006) แล้วนั้น นักวิจัยแนวเรื่องเล่าท่านอื่นๆ ก็ได้ย้าถึงความสำคัญของการพิจารณาเรื่องเวลาและสถานที่ที่จะนำไปสู่การสร้างสถานการณ์ที่อบอุ่น เหมาะสมสำหรับการสร้างสัมพันธภาพและการสนทนาพูดคุยระหว่างนักวิจัยกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งนักวิจัยอีกส่วนหนึ่งเห็นว่าการให้ความสำคัญกับหลักการไม่ตัดสินตัดสิน (Non - judgmental Attitude) ซึ่งจัดได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในการ

วิจัยแนวเรื่องเล่า และเช่นเดียวกัน คือ มีความเห็นว่าควรจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างนักวิจัยกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย กระบวนการแสวงหาความรู้แนวเรื่องเล่าจึงจะบรรลุผลสำเร็จได้ แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ในการวิจัยแนวเรื่องเล่า จุดยืนของนักวิจัยอาจจะไม่ใช่ความเป็นนักบำบัดหรือผู้ที่รับฟังเรื่องราวหรือปัญหา เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ในชีวิตของผู้เล่าเรื่องที่เป็นผู้ใช้บริการโดยตรง ทั้งนี้ นักวิจัยควรจะมีจุดยืนอยู่ที่การแสวงหาความรู้ และการแสวงหาคำตอบที่เหมาะสมต่อคำถามการวิจัย ซึ่งคำถามการวิจัยก็ไม่จำเป็นจะต้องสะท้อนปัญหาความต้องการส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการแต่ละคนเสมอไป แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ก็มีได้หมายความว่า นักวิจัยแนวเรื่องเล่าจะมองข้ามความละเอียดอ่อนของชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมของประชาชนผู้ที่เป็นผู้เล่าเรื่องราวไป โดยจะเห็นได้ว่าจากในหลายๆ กรณี ที่นักวิจัยแนวเรื่องเล่ามีปฏิกิริยาต่อชีวิตทางสังคมของผู้เล่าเรื่องอย่างรับผิดชอบ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมเดช, 2552: 86) เปรียบเสมือนดังกับว่าตนเองนั้น เป็นนักสังคมสงเคราะห์ ที่ซึ่งกำลังได้ทำหน้าที่ในการบำบัดแนวเรื่องเล่า หรือว่ากำลังได้ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่ผู้อื่น ไปด้วยพร้อมกันไปในเวลาเดียวกันนั่นเอง

การเลือกใช้เรื่องเล่าความสำเร็จ

การเลือกเรื่องเล่าความสำเร็จที่แท้จริง มิใช่การเลือกเพื่อเอาใจคนใดคนหนึ่ง ต้องเอามายกย่องให้พอดี ไม่เกินความเป็นจริง มีข้อมูลหลักฐานของความสำเร็จที่น่าเชื่อถือ เรื่องเล่าความสำเร็จที่น่าชื่นชม น่าเอามาเรียนรู้ ไม่จำเป็นต้องเป็นความสำเร็จแบบสุดขั้ว ที่ทำให้ไม่คิดพัฒนาต่อยอดความรู้ ให้เพิ่มความสำเร็จยิ่งขึ้น เมื่อแต่ละคนเล่าเรื่องจบ ก็ให้สมาชิกรับฟัง ช่วยกันตีความว่า เรื่องนั้นให้ความรู้อะไรแก่การเข้าใจปรากฏการณ์ของสังคม และมีการจดบันทึกมุมความรู้ที่ไว้วางใจในฐานข้อมูลความรู้ (Knowledge Bases) ของแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลได้ศึกษาเรียนรู้ และนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมต่อไป กรณีการมอบหมายให้นักศึกษาที่ไปทัศนศึกษา รายละเอียดดังนี้

1. การเล่าเรื่องที่สมควรจะมีลักษณะอย่างไร โครงสร้างของเรื่องเล่าที่ดี ควรมีเนื้อหาที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ 5 ข้อ คือ 1) ผู้เล่ามีปัญหาอะไร หรือต้องการพัฒนาอะไร 2) ใช้วิธีการใดในการแก้ไขปัญหา/พัฒนางาน 3) ผลงานที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร 4) ผู้เล่ามีความรู้สึกอย่างไร ต่อการแก้ปัญหานี้ และ 5) ผู้เล่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง จากการแก้ปัญหานี้

2. ลักษณะของเรื่องเล่าที่ดี ประกอบด้วย มีการเริ่มเรื่องดี ประกอบด้วย ตัวละคร บุคคลหรือสิ่งที่น่าสนใจ มีรายละเอียดที่น่าสนใจ เป็นเรื่องและเหตุการณ์ที่ไม่ใช่ปกติธรรมดา มีจุดสุดยอดที่ตื่นเต้น เราใจแทรกความขบขัน ทำให้เกิดความเข้าใจใคร่ติดตามเรื่อง และจบเรื่องเหมาะสม

3. การเตรียมโครงเรื่อง ประกอบด้วย ที่มาของเรื่อง สถานที่และเวลาที่เกิดเรื่อง ผู้เกี่ยวข้องหรือมีบทบาทสำคัญในเรื่อง เรื่องหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับ และผลอันเนื่องมาจากเรื่องหรือเหตุการณ์

4. ขั้นตอนและวิธีการของการเล่าเรื่อง

4.1 การมองว่าจะไปทางไหน/กำหนดควิสัยทัศน์ (หัวปลา/Knowledge Vision :KV) [จากโมเดล ปลาทุ ประกอบด้วย หัวปลา (Knowledge Vision :KV) ตัวปลา (Knowledge Sharing : KS) และหางปลา (Knowledge Assets : KS) ให้ชัด ซึ่งหมายถึงเป้าหมายของการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4.2 กำหนดให้มีการแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มเล็ก ประมาณ 10-15 คน เพื่อให้มีความรู้สึกใกล้ชิดกัน เป็นกันเองในกลุ่มย่อย

4.3 สมาชิกกลุ่มเป็น "ตัวจริง" ซึ่งหมายความว่า เป็นผู้ปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย คือว่าจะเดินไปทางไหน "หัวปลา" ที่ตกลงกัน ด้วยตนเอง

4.4 ถ้าเป็นไปได้ จัดแบ่งกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มประกอบด้วยคนที่มีความแตกต่าง เช่น คิดต่างกัน ทำงานต่างหน่วยงาน อยู่คนละอำเภอ เรียนหนังสือคนละสาขา เป็นต้น เนื่องจากในการประชุมกลุ่มนี้เราต้องการใช้พลังของความแตกต่างหลากหลาย

4.5 มีการเลือกหรือแต่งตั้ง ประธานกลุ่ม ทำหน้าที่ดำเนินการประชุมและสรุปประเด็นเป็นระยะๆ

4.6 สมาชิกกลุ่มเล่าเรื่องเกี่ยวกับความสำเร็จของตน ตาม "หัวปลา"

4.7 สมาชิกกลุ่มคนอื่น ๆ ช่วยกัน "สกัด" หรือ "ถอด" ความรู้เพื่อการบรรลุหัวปลาออกมาและเลขานุการกลุ่มเขียนขึ้นกระดาน (Flip Chart) ให้ได้เห็นทั่วกันและแก้ไขตกแต่งได้ง่าย

4.8 มี "คุณอำนวย" (Group Facilitator) ทำหน้าที่ช่วยเหลือให้การประชุมราบรื่น สร้างบรรยากาศของความชื่นชม

4.9 การเล่าเรื่องให้เล่าเพียงประเด็นเดียวต่อหนึ่งเรื่องและเล่าสั้นๆ เล่าตามความเป็นจริง

4.10 ในการเล่าเรื่องต้องเล่าแบบให้ข้อมูลดิบ ที่ไม่ผ่านการตีความของผู้เล่า คือเหตุการณ์ไม่ใช่ความเข้าใจของผู้เล่าที่ได้จากเหตุการณ์ ไม่ใช่การตีความของผู้เล่า ถือว่าเรื่องเล่าเป็นข้อมูล สำหรับให้สมาชิกกลุ่มผลัดกันตีความ เพื่อดึง "ความรู้เพื่อการบรรลุเป้าหมายหรือหัวปลา" ที่กำหนดออกมา

4.11 นำกลุ่มย่อยๆ แต่ละกลุ่มมาสรุป จากการเล่าเรื่องเป็นการสร้างความรู้ ผ่านการสกัดหรือถอดความรู้และให้ประธานหรือผู้แทนกลุ่มสรุปขึ้นกระดาน (Flip Chart) หรือนำเสนอในรูปของ Power Point ในสิ่งที่ได้จากการทัศนศึกษาว่า ก่อให้เกิดการสร้างความรู้อะไรบ้าง จากความรู้เดิมทางทฤษฎีที่จากห้องเรียน และความรู้ใหม่ที่ได้จากประสบการณ์ รวมถึงการวิเคราะห์ให้เห็นสิ่งที่ได้เรียนรู้หรือการค้นหาค้นหาสิ่งดีๆในการทัศนศึกษา

สิ่งที่ได้จากกิจกรรมการเล่าเรื่อง

1. ได้ฝึกทักษะการเขียนและทักษะการเรื่องเล่า เพื่อถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่ขาดอย่างหนึ่งของการทำกาจัดการความรู้

2. ฝึกทักษะการพูดในที่ชุมชน (เล่าประสบการณ์การทำงาน/การทัศนศึกษา)

3. ฝึกทักษะการฟังอย่างใคร่ครวญ (Deep Listening) เพื่อจับประเด็นสำคัญของเรื่องเล่า

4. ฝึกทักษะการสกัดขุมความรู้จากเรื่องเล่า และการสรุปแก่นความรู้ ซึ่งเป็นการตีความเพื่อถอดบทเรียน หรือถอดรหัสความรู้ ที่นำมาใช้ในการเรียนรู้
5. ได้เรียนรู้ วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของผู้อื่น เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานให้พัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ จากความสำเร็จของผู้อื่น
6. ได้บทเรียนที่ผิดพลาด จากการถอดบทเรียน (Lesson Learned) ในการทำงานของผู้อื่น เพื่อเป็นข้อคิดควรระวังว่า ในการทำงาน ไม่ควรทำผิดเช่นนั้นอีก ซึ่งเป็นการเรียนรู้ความล้มเหลวของผู้อื่น

การสกัดขุมความรู้จากเรื่องเล่า

การจัดการความรู้ โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้บุคคล ได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประสบการณ์ความสำเร็จในการพัฒนาสังคมของตน ให้เพื่อน/สมาชิก และชุมชน โดยเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในขณะปฏิบัติการเรียน เพื่อเป็นกรณีศึกษา (Case Study) ให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนได้ใช้เหตุการณ์นั้น เป็นบทเรียนในการเรียนรู้ว่า เมื่อได้ฟังเรื่องเล่านี้แล้ว แต่ละคนมีความคิดเห็น หรือได้ข้อคิดที่เป็นความรู้อะไรบ้าง ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำงาน ใน 2 ลักษณะ คือ

1. วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงานนั้น
2. การถอดบทเรียนหรือการสกัดขุมความรู้ ซึ่งเป็นบทเรียนจากความผิดพลาดล้มเหลว ที่เป็นข้อควรระวัง ไม่ให้ทำผิดซ้ำอีก

วิธีการดังกล่าวนี้ เรียกว่า การสกัดขุมความรู้ และการสรุปแก่นความรู้จากเรื่องเล่า มีการจดบันทึกเพื่อเก็บไว้ในคลังความรู้ขององค์กรและเผยแพร่ให้บุคคลอื่นๆ ได้ศึกษาเรียนรู้ทั่วทั้งองค์กร เพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ดังตัวอย่างแบบฟอร์มที่ใช้สกัดขุมความรู้

ตัวอย่าง แบบฟอร์มที่ใช้สกัดขุมความรู้ (ความรู้ที่ได้) จากการทัศนศึกษา

ชื่อผู้เล่า.....

รหัสประจำตัว .....สาขาวิชา..... คณะ.....

ชื่อเรื่อง.....หรือแหล่งเรียนรู้ที่ศึกษา.....

เป็นการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ.....

เนื้อเรื่องย่อ (กรณีตัวอย่างประสบความสำเร็จ)

-สภาพการณ์ทั่วไปของแหล่งที่ศึกษา.....

-การดำเนินการของแหล่งที่ศึกษา.....

-ผลกระทบจากการท่องเที่ยว.....

-ปัญหา/อุปสรรค.....

-ข้อเสนอแนะ.....

บันทึกขุมความรู้ หรือความรู้ที่ได้จากการเล่าเรื่อง.....

แก่นความรู้.....

กลยุทธ์.....

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....

การวัดและประเมินผล.....

ความรู้ลึก/ความประทับใจที่ได้รับ.....

ตัวอย่างที่ 1 กรณีตัวอย่าง การสร้างความรู้จากเรื่องเล่าแบบ Storytelling

“ความประทับใจในเส้นทางสายมรณะ : กรณีการศึกษา เส้นทางรถไฟสายมรณะ”

นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ (2559 : 358-362) ได้ลงสำรวจเส้นทางตามรอยนักท่องเที่ยวต่างชาติ ที่ผ่านบริษัททัวร์จากกรุงเทพ โดยขึ้นรถไฟจากสถานีสะพานข้ามแม่น้ำแคว เป็นรถไฟฟรี สำหรับคนไทย แต่ชาวต่างชาติ เสียค่าโดยสาร 200 บาทต่อคน รถออกจากสถานีสะพานข้ามแม่น้ำแคว เวลา 11.05 ถึงสถานีน้ำตกไทรโยค 13.30 น. ใช้เวลาเดินทาง 2 ชั่วโมง 15 นาที ขาไปเป็นรถไฟที่สภาพค่อนข้างดีมีห้องน้ำแต่ไม่สะอาด จะจอดทุกสถานีที่กำหนด เส้นทางมีกลุ่มนักท่องเที่ยวและถ้าในพื้นที่โดยสารค่อนข้างมาก ผ่านจุดที่สวยงามหลายแห่งโดยเฉพาะถ้ำกระแซ และ Adventure บริเวณถ้ำกระแซ จุดนี้นักท่องเที่ยวต่างชาติ จะลงจากรถไฟเป็นระยะๆ รถไฟวิ่งเลียบระหว่างแม่น้ำแควกับชายเขาเป็นบรรยากาศที่ดีมาก สวยงามเห็นธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะถ่ายรูป ตลอดเส้นทางและเมื่อถึงสถานีสุดท้ายที่น้ำตกไทรโยค จะต้องต่อรถสองแถว ราคาที่ประกาศไว้ 20 บาท แต่จ่ายจริงคนละ 40 บาท ห่างไป 2 ก.ม. มีร้านอาหารบริเวณสถานีรถไฟราคานักท่องเที่ยว ขากลับรถไฟออกเวลา 15.30 น. ก็จะมีนักท่องเที่ยวและผู้โดยสารเดินทางกลับ และมีนักท่องเที่ยวจะขึ้นตามสถานีย่อยต่างๆ โดยเฉพาะบริเวณถ้ำกระแซ เป็นจุดชมวิว และมีถ้ำกระแซที่สวยงามมีความเป็นธรรมชาติที่สุด ได้สอบถาม พูดคุยกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะชอบบรรยากาศ และทัศนียภาพมีความประทับใจ แต่ในช่วงรถไฟขากลับจะเป็นขบวนตู้ไม้โบราณ มีความเก่า ดูโทรม ห้องน้ำไม่สะอาด นักท่องเที่ยวเมื่อเดินทางไปตามสถานีต่างๆ ก็จะมีรถทัวร์ รถตู้มารับนักท่องเที่ยว เป็นระยะจะไม่โดยสารไปลงที่สะพานข้ามแม่น้ำแคว เนื่องจากบริเวณวังเย็นมีการจอดสับเปลี่ยนและหลีกขบวนถึง 40 นาที กว่าถึงสถานีสะพานข้ามแม่น้ำแคว เวลา 18.45 น. ใช้เวลารวม 3 ชั่วโมงในระยะทางแค่ 65 กิโลเมตร และสรุปในภาพรวมนักท่องเที่ยวประทับใจและชอบบรรยากาศของการเดินทางด้วยรถไฟสายมรณะ ที่มีประวัติศาสตร์ มีบรรยากาศและทัศนียภาพที่สวยงามมารถไฟวิ่งเรียบแม่น้ำแควใหญ่ แต่การบริการของรถไฟยังไม่ค่อยดี โดยเฉพาะต้นไม้มิรมทางยังไม่ได้จัดการที่ดี รถไฟวิ่งคู่ต้นไม้มิริมทางหรืออาจเป็นความต้องการให้อยู่ในบรรยากาศตามธรรมชาติจริงๆ

จากสถานีรถไฟข้ามแม่น้ำแคว ...ตัวฟรีสำหรับคนไทย ตัวเสียเงินสำหรับชาวต่างชาติ เพื่อนำมาเป็นค่าซ่อมบำรุงรถไฟไทย นายสถานีที่น่ารักเป็นกันเอง คุยกันอย่างสนุกสนาน คมคาย และการแนะนำในเรื่องของการเดินทางต่างๆ มากมายด้วยรอยยิ้มแห่งมิตรไมตรี และแล้วเสียงสัญญาณรถไฟที่รอคอยกำลังขับเคลื่อนมาถึงสถานีอย่างช้าๆ แล้วจอดเทียบชานชาลาที่เหล่านักท่องเที่ยวต่างรอขึ้นเพื่อเยี่ยมชมธรรมชาติอย่างใจจดใจจ่อ ก้าวแรกที่ขึ้นรถไฟ

ไทยจะได้สัมผัสกับเหตุการณ์ต่าง ๆ นานาที่เคยได้ยินมาหรือไม่...ปรากฏว่า โชคดีมากรถไฟเที่ยวแรกที่ได้เดินทางไปสถานีน้ำตกมีแต่รอยยิ้มและความสุขของผู้ร่วมเดินทาง การขายของบนรถไฟดูเหมือนจะเป็นวิถีชีวิตที่เป็นธรรมชาติของคนเหล่านี้ แต่นั่น คือความแปลกใหม่ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีทั้งขนมมณเฑียร น้ำดื่มสารพัด และที่ขาดไม่ได้เลย อาหารที่ดูแสนจะธรรมดาแต่อร่อยที่สุดในโลก คือ ข้าวไข่เจียว ก็ยังมีขาย

ภาพที่ 1-2 สัมผัสบรรยากาศการนั่งรถไฟ

หลังจากที่พวกเราได้ที่นั่งแล้ว สิ่งต่อไปคือ การวางสัมภาระทั้งหมด แล้วหยิบอุปกรณ์ที่ใช้ถ่ายรูปได้เตรียมขึ้นมา จะว่าไปในขณะที่รถไฟกำลังวิ่งไปอย่างช้าๆ นั้น สัมผัสแรกที่ได้คือ ความร้อน แต่เป็นความร้อนที่ชุ่มชื้นปนความอบอุ่น เนื่องจากสภาพอากาศเหมือนฝนกำลังจะตก แต่ไม่เป็นไรเพราะพวกเรากำลังจะไปสัมผัสกับทิวทัศน์ของป่าไม้ที่ดูเหมือนจะยังคงความสมบูรณ์ไว้..... ท้องฟ้าสีฟ้าที่ตัดกันอย่างลงตัวของสีเขียวของแมกไม้ใหญ่สลับกับพื้นน้ำตามแนวเขา...แล้วมาดูกันว่า ในมโนภาพที่เราคิดไว้จะตรงกับความเป็นจริงไหม หรือมีความแตกต่างกันมากนักน้อยแค่ไหน

ภาพที่ 3-6 วิว ทิวทัศน์ และทัศนียภาพของแม่น้ำแคว

จากการที่ได้เห็นนั้นมันสามารถเป็นคำตอบให้กับมโนภาพได้อย่างชัดเจน แต่ก็ไม่สามารถจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุดหากขาดการมาสัมผัสกับธรรมชาตินั้นด้วยตนเองอย่างแท้จริง ธรรมชาติที่งดงามของเมืองไทยเป็นอะไรที่น่าดึงดูด ดึงใจเป็นที่สุด ขนาดภาพยนตร์ฮอลลีวูดยังใช้โลเคชันจุดนี้ถ่ายทำภาพยนตร์มาแล้วเลย สิ่งที่น่าเชื่ออีกอย่าง คือ ภูมิประเทศของเรานั้นไม่แพ้ชาติใดในโลกจริงๆ ทั้งเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ ความงดงามของทิวทัศน์ มองไปข้างหน้า วิมูถนี้ไม่ต้องไปถึงญี่ปุ่น มองไปมูมนี่ไม่ต้องไปไกลยันต่างแดน มองไปมูมนี่ไม่ต้องเสียเงินมากมาย มองไปมูมไหนๆก็สบายตา มองไปมูมไหนก็ Unseen in Thailand จริงๆ

“ขามอาทิตย์อัสดง เส้นตรงขอบฟ้าเปลี่ยนสี ถึงเวลาต้องจรลี กลับยังที่ที่เคยมา” ความคลาสสิกของรถไฟไทยกับธรรมชาติ เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่พวกนักท่องเที่ยวต้องมนต์สะกด ชวนให้หลงใหลยิ่งนัก ....

ถ้ามีโอกาสจะกลับไปอีกหลายๆครั้ง มีคนบอกว่า “ภาพหนึ่งภาพแทนคำพูดได้เป็นล้านคำ” แต่การได้มาสัมผัสจริงมันสามารถแทนได้ทั้งคำพูด อารมณ์ ความรู้สึก” ไม่ว่าจะบรรยายความประทับใจถึงความสวยงามของธรรมชาติ มิตรไมตรีที่ได้รับไปมากแค่ไหนคงไม่เท่ากับการที่ได้มาสัมผัสเองสักครั้งหนึ่งในชีวิตหรอก จริงไหม (โปรดศึกษาได้ในรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์)

ที่มา : นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ, 2559 : 358-362)

หมายเหตุ : กรณีตัวอย่างนี้ ต้องการเล่าเรื่องแนว Storytelling มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเล่าเรื่องความประทับใจในการท่องเที่ยวบนเส้นทางสายมรณะ เพื่อต้องการให้ผู้สนใจ/นักท่องเที่ยวได้ทราบ และเกิดการบอกต่อสิ่งดีๆในการท่องเที่ยวเท่านั้น มิใช่การสร้างความรู้ (Knowledge Construction) ในการตีแผ่เผยให้เห็นความรู้/ความจริง ว่าถูกสร้างมาอย่างไร

ตัวอย่างงานวิจัยและวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องเล่า

1. นรินทร์ สังข์รักษา. (2553). รายงานฉบับสมบูรณ์การสังเคราะห์ความรู้ทางด้านการพัฒนาจิตวิญญาณ (ปัญญา) จากเรื่องเล่าความสำเร็จของครูและนักเรียนในระบบการศึกษา : การพัฒนาหน่ออ่อนทางการศึกษา สร้างจิตปัญญาในการเรียนรู้สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: แผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ มูลนิธิศุภศิริ-สตูดิโอ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ.
2. มุลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. (2554). เรื่องเล่าของชาวน่าน : วิถีแห่งการต่อสู้ของผู้ที่ไม่เคยย่อท้อ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิปิดทองหลังพระ.
3. จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูรและคณะ. (2556). บทเรียน บทรู้--เรื่องเล่าจากชุมชนวิจัย บ้านเป็ดในอำเภอเมือง จังหวัดตราด. ม.ป.ท.: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

4. จินต์พิมล นพเทาว์. (2559). การสร้างความหมายในบรรทัดฐานทางสังคมของวัยรุ่นผ่านแนวทางการศึกษาแบบเรื่องเล่า ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

5. กนกพรรณ บรมสุข. (2559). เรื่องเล่าชีวิตเกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าวน้ำหอม ตำบลบางป่า อำเภอมะนัง จังหวัดราชบุรี. ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

6. หฤทัย จันทรอุด. (2559). เรื่องเล่าความสำเร็จของผู้ประกอบการเพื่อสังคมด้านนวัตกรรมสื่อการสอนสำหรับผู้พิการทางสายตา : กรณีศึกษา บริษัท กล้องดินสอ จำกัด. ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

7. บงกช วิสสุตเมธา. (2559). เรื่องเล่าความสำเร็จของผู้ประกอบการนิตยสารบันทึกคุณแม่ ปริญญาโทบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

8. มณัญญา มานะรัชศักดิ์. (2559). การพัฒนาแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้โครงสร้างเรื่องเล่าและจัดกิจกรรมเน้นภาระงาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล จังหวัดนครปฐม. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต: สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บทวิเคราะห์

จากแนวคิด เทคนิค วิถีวิทยา และกรณีตัวอย่าง และตัวอย่างงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ โดยเฉพาะทางการศึกษา และบริหารธุรกิจ ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องเล่าเป็นวิถีวิทยาใหม่ที่สำคัญในการวิจัยสังคม ตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและอนาคต ที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ มุ่งเน้นการบูรณาการ การเป็นองค์กรร่วม และสหวิทยาการ ในการเพ่งพินิจปัญหาอย่างรอบด้าน และมุ่งหวังให้เป็นนักบูรณาการศาสตร์ที่มีอัตลักษณ์ในตัวตนและอัตลักษณ์ทางสังคม เพื่อเปิดพื้นที่ทางสังคม ให้เสียงเล็กเสียงน้อยที่ไม่มีพื้นที่ในสังคม ดังเช่นคนทั่วไป ผู้ประกอบการ คนชายขอบ และคนด้อยสิทธิ คนไร้เสียง (Noiseless) ฯลฯ ได้มีพื้นที่ทางสังคม (Social Space) จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่หลากหลาย ได้แสวงหาความรู้/การจัดการความรู้ จากสิ่งที่เป็นความรู้ในตัวตน ภูมิปัญญา สิ่งดีๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ พร้อมกับเปิดเผยให้สังคมได้เรียนรู้ เท่าทันกับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งถูกจัดระเบียบสังคมในทุกสรรพสิ่ง ด้วยอำนาจของความรู้ ผ่านวาทกรรมหลักและภาคปฏิบัติการในโลกทัศน์ใหม่ของภาคปฏิบัติการในการจัดการตนเองของชุมชนเพื่อการพัฒนา การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พลังท้องถิ่น และการพึ่งตนเองของชุมชนและสังคม

ดังนั้น ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนควรที่จะเปิดพื้นที่ในกระบวนทัศน์ ด้วยการสร้างเสาเข็ม สร้างรากฐานของบ้านให้แข็งแรง ทนทานต่อแรงลม พายุที่โหมกระหน่ำได้ นั่นคือ การน้อมนำศาสตร์พระราชทานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ยึดถือปฏิบัติด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไขในการดำเนินชีวิต พร้อมกับการสร้างคุณค่าไปสู่มูลค่าแบบสร้างสรรค์ (Creation Value) สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งอันเป็นอรรถประโยชน์สูงสุดแห่งการวิจัยสังคมไทย นั่นคือ การสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ในระบอบของความจริง

สรุปท้าย

วิธีวิทยาแนวใหม่ในการแสวงหาความรู้เพื่อการวิจัยทางสังคมผ่านเรื่องเล่า การวิเคราะห์เรื่องเล่าจึงเป็นวิธีวิทยาแนวใหม่ของยุคหลังความทันสมัย การวิเคราะห์เรื่องเล่าเป็นกระบวนการและขั้นตอนที่วิเคราะห์ด้วยบท จำแนกแยกแยะเรื่องราวจากเรื่องเล่า ผ่านการสร้างความจริงของปรากฏการณ์ทางสังคม หลักในการวิเคราะห์เรื่องเล่า คือ การวิเคราะห์ด้วยบท วิธีวิทยาในการวิเคราะห์เรื่องเล่า ประกอบด้วย โลกทัศน์ของด้วยบท และภาคปฏิบัติการของปรากฏการณ์วิทยา ผลลัพธ์สุดท้าย คือ การตีแผ่ให้เห็นเรื่องราวประเด็นในการสร้างความรู้ และความจริงของสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างทางสังคม (Social Construct Process) ด้วยการเล่าเรื่องหรือเรื่องเล่า (Narrative Approach) นับเป็นวิธีวิทยาที่พัฒนาไปอีกขั้นของยุคหลังความทันสมัยนิยม

เอกสารอ้างอิง

- กนกพรรณ บรรณสุข. (2559). **เรื่องเล่าชีวิตเกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าวน้ำหอม ตำบลบางป่า อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมกุล. (2552). **ทักษะการบำบัดแนวเรื่องเล่าและทักษะการวิจัยแนวเรื่องเล่า: ทักษะสองด้านในเนื้อเดียวกัน**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กุลลดา เลิศไสว. (2561). **เรื่องเล่าสู่ความสำเร็จ : การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การอนุรักษ์พันธุ์ส้มโอนครชัยศรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จตุพร วิศิษฐ์โชติอังกูรและคณะ. (2556). **บทเรียน บทรู้-เรื่องเล่าจากชุมชนวิจัย บ้านเป็ดไผ่ อำเภอมือง จังหวัดตราด**. ม.ป.ท. : โรงพิมพ์เด็อนตุลา.
- จรรยา รับศิริเจริญ. (2552). **การประยุกต์ใช้เทคนิคการสังเคราะห์อย่างอิสระในการทำวิจัยเรื่องเล่า : ศึกษาเฉพาะกรณีการทำผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นภาพรณี หะวานนท์. (2544). **แม่ของบ้าน**. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นางผาสุก ทองเสวต ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร กรุงเทพมหานคร วันที่ 17 กรกฎาคม 2544.
- _____. (2552). **“วิธีการศึกษาเรื่องเล่า : จุดเปลี่ยนของการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์”**. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น 5(2).
- _____. (2555). **การประชุมวิชาการเรื่อง “การเล่าเรื่องแนว Narrative Approach”**. วันที่ 8 กันยายน 2555 ณ โรงแรมมิราเคิล กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นรินทร์ สังข์รักษา. (2552). เอกสารประกอบการสอนวิชา 264504 การจัดการความรู้กับภูมิปัญญา

นครปฐม: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ. (2553). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์สังเคราะห์ความรู้ทางด้านการพัฒนาจิต
วิญญาณ (ปัญญา) จากเรื่องเล่าความสำเร็จของครูและนักเรียนในระบบการศึกษา : การพัฒนาหน่อ
อ่อนทางการศึกษา สร้างจิตปัญญาในการเรียนรู้สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร:
แผนงานพัฒนาจิตเพื่อสุขภาพ มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
เสริมสร้างสุขภาพ.

นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ. (2559). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ รูปแบบพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ไร้
ความเร่งรีบของผู้สูงอายุในภาคตะวันตก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
_____. (2561). โครงการค้นหาและสร้างมูลค่าเพิ่มจากอัตลักษณ์ เรื่องราว เรื่องเล่าของชุมชน.

กรุงเทพมหานคร: กรมการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา.

มณัญญา มานะรัชศักดิ์. (2559). การพัฒนาแบบฝึกการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้โครงสร้างเรื่องเล่าและจัด
กิจกรรมเน้นภาระงาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ
มхамงคล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต: สาขาวิชาการสอน
ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บงกช วิศรุตเมธา. (2559). เรื่องเล่าความสำเร็จของผู้ประกอบการนิตยสารบันทึกคุณแม่. วิทยานิพนธ์
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปुरुชัย ศิริมหาสารและพัชรา กวางทอง. (2552). “เรื่องเล่าเร้าพลังในชุมชนนักปฏิบัติ”. ใน **Idea can do**
vol 5 มุขบริหารสู่การเป็นผู้นำ. เล่ม 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด.

มูลนิธิปิดทองหลังพระ สืบสานแนวพระราชดำริ. (2554). เรื่องเล่าของชาวน่าน : วิถีแห่งการต่อสู้ของผู้ที่ไม่
เคยย่อท้อ กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิปิดทองหลังพระ.

หฤทัย จันทรอุด. (2559). เรื่องเล่าความสำเร็จของผู้ประกอบการเพื่อสังคมด้านนวัตกรรมสื่อการสอน
สำหรับผู้พิการทางสายตา : กรณีศึกษา บริษัท กล้องดินสอ จำกัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการประกอบการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Giddens, Anthony. (1991). **Modernity and self-identity : self and society in the late modern age.**
Stanford, California : Stanford University Press.

Jeong-Hee-Kim. (2016). **Understanding Narrative Inquiry.** Los Angeles : SAGE Publication

Moen, T. (2006). “Reflections on the narrative research approach”. **International Journal of**
Qualitative Methodology. 5(4), Article 5.

Molly Andrews, Corinne Squire, Maria Tamboukou edited. (2013). **Doing narrative research**
London : SAGE, c2013.

.....

Robbins, S.P., Chatterjee, P. & Canda, E.R. (1998). **Contemporary human behavior theory : A critical perspective for social work**. Boston : Allyn & Bacon.

Burton, Stacy. (2015). **Travel narrative and the ends of modernity**. New York: Cambridge University Press.

Daiute, Colette. (2014). **Narrative inquiry : a dynamic approach**. Thousand Oaks, CA: SAGE.